

# Rezerve ostaju

Rezerve za potencijalne gubitke su uobičajena praksa u bankarskom poslovanju - One su jedan od faktora koji utiču na cenu kapitala, a visoke su zbog visokog kreditnog rizika

Ideja srpskog ministra privrede Predraga Bubala da bi centralna banka trebalo da ukine propis po kome poslovne banke moraju da rezervišu sredstva za potencijalne gubitke u praksi je neostvariva, a sporna je i njena ekonomska opravdanost.

Oko toga se, više ili manje, slažu svi stručnjaci koji su, javno ili u pola glasa, pristali da za Ekonomist magazin komentarišu to ministrovu stanovište. To oko čega, pak, postoje podeljena mišljenja jeste pitanje mogu li rezerve za potencijalne gubitke da budu niže nego što su danas.

Prema sadašnjim propisima banke su u obavezi da izdvajaju rezerve za potencijalne gubitke, čak i za najkvalitetnije plasmane. To znači da za svaki odo-

breni kredit banka u svojoj pasivi mora da izdvoji izvesnu sumu novca. Koliko će rezerve da iznose, zavisi od kvaliteta kredita. Za najsigurnije plasmane, svrstane u A kategoriju, banka mora da izdvoji dva odsto od visine kredita, dok je stopa rezerve za najrizičnije plasmane (kategorija D) sto odsto.

Ministar Bubalo se, poput mnogih privrednika, založio za ukidanje tog propisa, smatrajući da bi, bez obaveza da rezervišu sredstva, banke bile u mogućnosti da snize kamate i pojeftine i onako preskup kapital u Srbiji.

„Kreditni su skupi jer je Narodna banka propisala da banke moraju da rezervišu određena sredstva za pokriće rizika na odobrene kredite. Razumem da je za tim bilo potrebe dok su posto-

jale velike državne banke. Ali, koga danas čuva centralna banka, kad su gotovo sve banke privatne“, rekao je u intervjuu Ekonomistu Predrag Bubalo.

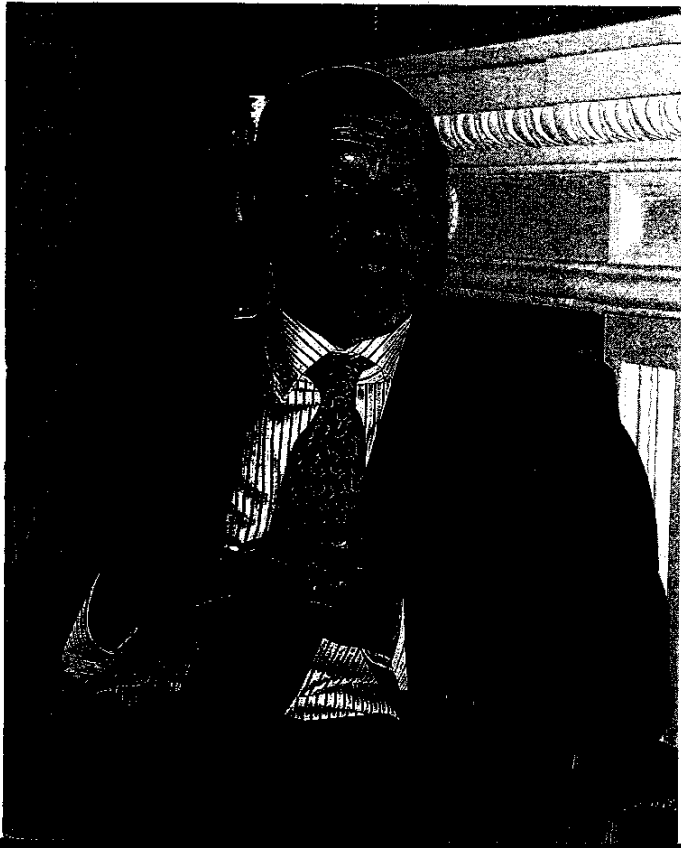
## Rezerve

Rezerve za potencijalne gubitke su uobičajena praksa u bankarskom poslovanju. Na taj način banke se preventivno štite od, u bankarskom svetu najopasnijeg, kreditnog rizika. Rezerve štite sve koji su uložili u banku i garantuju im pokriće makar za deo plasiranog novca.

Način na koji se određuju rezerve standardizovan je paketom mera koji je prihvaćen u više od sto zemalja. „Bazel 1“ standardom propisani su okviri u kojima oni koji su zaduženi za nadzor bankarskog sektora, u zavisnosti od specifičnosti lokalnog tržišta, propisuju visinu rezervi. „Visinu rezerve za potencijalne gubitke utvrđuje Narodna banka, uzimajući u obzir procenjeni stepen izloženosti kreditnom riziku. U Srbiji kreditni rizik ima specifičnu dimenziju, zato što je privreda u izuzetno teškoj situaciji. Domaća preduzeća su i dalje vrlo rizičan partner za poslovne banke“, kaže za

**Predrag Bubalo:**  
Koga danas čuva centralna banka?

**Tomislav Đorđević:**  
NBS bi mogla da počne sa ranijom primenom „Bazela 2“



Ekonomist Vesna Matić, savetnik u Udruženju banaka.

Srbija je, kao jedna od republika SFRJ, još 1989. godine prihvatila, u određenoj meri, preporuke iz „Bazel 1“ standarda. Međutim, tek 2001. godine bankarski propisi su u punoj meri prilagođeni tom standardu.

Sa druge strane, većina privrednika deli stanovište njihovog ministra da bi banke trebalo rasteretiti dodatnih troškova, barem za kredite koji se odobravaju dobrim kompanijama.

Bankari se slažu da nije uobičajeno da se na najkvalitetnije plasmane izdvajaju sredstva za rezerve. Međutim, oni smatraju da smanjenje rezervi za kredite iz kategorija A i B, s obzirom na to da ta odvajanja nisu visoka, ne bi osetno umanjilo kamate na tržištu. „Oprezniji pristup preventivnoj zaštiti od kreditnog rizika u Srbiji je neophodan. Ali, Narodna banka, koja je zadužena da brine o stabilnosti i sigurnosti sistema ima obavezu da procenjuje stepen rizika i saglasno tome propisuje minimum potrebnih rezervi za zaštitu od potencijalnog gubitka. Na prvi pogled je nelogično da sa jedne strane postoji odlična firma kojoj je potreban kredit, dok sa druge banka mora da za taj kredit izdvađa novac za potencijalne gubitke. Međutim, pojedinačne firme su deo sistema i ne mogu se posmatrati izdvojeno“, kaže Matić. Ona smatra da se kamate ne bi značajno smanjile ako bi se smanjile rezerve za plasmane: „Rezerve za potencijalne gubitke jesu jedan od faktora koji utiču na cenu kapitala. Ali, one i jesu visoke zbog visokog kreditnog rizika, koji je najveći uzrok visokih kamata. Lično mislim da su rezerve, s obzirom na to kakav je rizik, na odgovarajućem nivou.“

Potpredsednik Komercijalne banke Predrag Mihajlović ne smatra da bi rezerve za potencijalne gubitke, iako one imobilišu određena sredstva, što za posledicu ima smanjenje plasmana, trebalo ukinuti. „I sada banke snose rizik kad daju kredite. Centralna banka svojim merama samo tera banke da ozbiljnije pristupe tom problemu. Iz perspektive banke, sa jedne strane ti propisi utiču na smanjivanje rizika poslovanja, a sa druge -ograničavaju mogućnost plasmana“, kaže on i dodaje da bi moglo da se razmislija o njihovom smanjivanju.

## „Bazel 2“

Srpski bankarski sistem bi trebalo da se pripremi za primenu „Bazel 2“ sporazuma, s obzirom na to da njegova primena u svetu počinje naredne godine. Međutim, pitanje je hoće li Srbija biti spremna da u punoj meri primeni nove bankarske standarde.

Novi standardi predstavljaju mnogo sofisticiraniji okvir u odnosu na „Bazel 1“, objašnjava Vesna Matić. „On nudi više metoda za merenje rizika. Takođe, pored kreditnog i tržišnog rizika, taj sporazum uključuje i operativni rizik“, kaže ona.

No, da li bi zbog uvođenja operativnog rizika, koji uključuje i ljudski faktor, moglo da se dogodi i da kamate poskupe? Guverner NBS Radovan Jelašić smatra da neće. „Moram da priznam da smo bili malo striktniji u odnosu na druge zemlje iz okruženja. To je prvenstveno zbog toga što znamo kakvi su rizici sa kojima se suočavaju preduzeća, klijenti banaka i korisnici kredita. Posle usvajanja novog zakona o bankama najverovatnije će biti određenih pomeranja. Ako se u bankama uspostavi bolje upravljanje rizicima, onda smatram da će i NBS u određenoj meri moći da promeni sadašnju klasifikaciju tih kredita. Ako novi zakon povećava nivo kontrolnog mehanizma i smanji operativni, devizni i svaki drugi rizik, a upravo će se to desiti, onda će to biti manevarski prostor za NBS da u određenoj meri ublaži potrebe za rezervisanjem“, kaže Jelašić za Ekonomist.

Tomislav Đorđević, generalni direktor Meridian banke, kaže da je novac u Srbiji skup iz više razloga. Prvi od njih je, objašnjava on, visoka obavezna rezerva NBS, koja u startu generiše „troškovnu kamatu iz obavezne rezerve“, na plasmane od minimum 6-8 odsto. On, međutim, smatra da su kamate skuplje najmanje jedan do tri odsto zbog rezerve za potencijalne gubitke. „Kapital je skup i zbog obaveze poslovnih banaka da izvrše izuzetno visoke rezerve za identifikovane i neidentifikovane gubitke zbog neadekvatne metode NBS za ocenu kreditnog rizika. To generiše dodatnu „troškovnu kamatu iz rezervi“ od 1-3 odsto“.

Prema njegovim rečima, još dva do tri odsto kamate ide na račun „neadekvatne, spore i neefikasne pravne države,

posebno u izvršnom postupku, koja i dalje više štiti dužnika od poverioca“.

Đorđević smatra da će primena novog standarda, „omogućiti bankama da klasifikaciju dužnika vrše na adekvatniji način nego što je to danas slučaj“, što bi u konačnoj fazi trebalo da dovede do manjih rezervacija, a time i manjeg opterećenja plasmana od „troškovne kamate iz rezervacija“.

Bazelski sporazum 2 preporučuje i korišćenje metodologija eksternih rejting agencija u oceni kreditnog rizika, ali i intenziviranje saradnje između centralne banke i poslovnih banaka na planu razvoja internih metoda poslovnih banaka za ocenu kreditnog rizika.

„NBS bi mogla da počne sa ranijom primenom „Bazela 2“ (kao što je to uradila Hrvatska), da prizna sredstva obezbeđenja plasmana datih od strane jemaca-plataca kao garanta, raznih vrsta i oblika zaloga, polisa osiguranja i drugih instrumenata obezbeđenja koje pribavi dužnik, a koja na osnovu prethodnog iskustva banaka one procene za kvalitetno sredstvo osiguranja naplate potraživanja. Ona se sad ne priznaju kod klasifikacije dužnika (plasmana) NBS“, objašnjava Đorđević.

Ukoliko se na sve te troškove doda i planirana inflacija, koja će ove godine po svoj prilici izneti više od deset odsto, jasno je da će krediti iz domaćih izvora i dalje biti veoma skupi.

Uz to, iako je međunarodna agencija za ocenu kreditnog rejtinga Standard & Poor popravila kreditni rejting Srbije za jedan stepen, sa B+ na BB-, rizik je i dalje visok. Rejting BB- spada u kategoriju „below investment grade“, to predstavlja upozorenje investitorima na visok rizik ulaganja u Srbiju. U praksi to znači da će banke moći da „povlače“ strani kapital po visokoj ceni. U ovom trenutku kamata po kojoj bi poslovne banke, na osnovu kreditnog rejtinga države, mogle da se zadužuju u inostranstvu, bila bi oko sedam odsto.

Nije, dakle, NBS glavni krivac za visoke kamate na kredite, već loša ekonomska i socijalna politika. Smanjivanje, u „paketu“, potencijalnih rezervi i kamatnih stopa, treba očekivati onda kada se smanji kreditni rizik u zemlji, odnosno kada se ekonomska i politička situacija stabilizuje.

Vojislav Stevanović